

KRONIKA

SLOVENSКИH MEST

LETNIK II / ŠTEVILKA 1
V LJUBLJANI, MARCA 1935

MIRJE

JOSIP CIR. OBLAK

(Mladostni spomini.)

Kaj si nam bilo v naši zorni mladosti! Vsega mladostnega veselja in sreče in vseh sladkosti vir! Torišče vseh znamenitih podvigov mladostne prešernosti: bilo si nam vse! Mar so nam bile obupane Krakovčanke, ki so kričale nad nami, ko smo lovili med solatnimi gredicami prve citrončke, teptajoč krakovsko zelenjad! Mar nam je bil tudi stari Matvetzov oče, če je prišel nad nas na Rimski zid, saj je bil ta zid tudi naša trdnjava za razne bojne igre z bolj ali manj dopustnimi sredstvi z ognjem in mečem. Rajda hiš ob Rimski cesti je bila severna meja Mirja, in iz nje je držalo na Mirje, kakor se spominjam, troje vrat: skozi nje so se vsipale kolikor toliko nedisciplinirane in divje rimske kohorte: s Cilinega dvorišča je pridrla kompanija z Luže pri Jurčku z mojo malenkostjo, ki se tedaj še nisem čutil — malenkost (saj sem bil poveljnik Amaconkam); kajti bil je tedaj na Luži pri Jurčku mladi moški spol bolj slabo zastopan (bil sem menda edini); sosedna vrata so držala iz Gogalove (Rudeževe) hiše: tu so prilezli na dan razni Grošlji in Kralini, kakor smo po nemarnem imenovali razne Karline i. dr. — moški v sijajni večini, a tretja so bila »švarcenpernova« (z dvorišča gostilne »Pri črnem medvedu«); skozi ta je pridivila zopet druga banda (razni Svetki i. dr.). Kakor čebele iz panjev smo prihajali skozi te tri špranje, bolj ali manj složni med seboj, bolj ali manj separatisti, kakor je pač nanesla mednarodna politika malih držav na Mirju.

Mirje je bilo prav za prav že na kmetih. Kaj vse v Ljubljani, kar je sedaj takorekoč sredina »velemesta«, je bilo tedaj — »kmete«! »Kmete« v ljubljanskem žargonu femininum pluralis so bile toliko ko — dežela. Takoj za Figovcem, Kolizejem, za nunskim zidom so se začele; — z obrobno rajdo hiš na Rimski cesti se je prav za prav končalo mesto na to stran; razen par hiš na Lepem potu in tobačne tovarne ni bilo med mestom, Glinčami in Vičem, ki sta bila izrazita »dežela«, skoro hiš, — o kaki Rožni dolini pa ni bilo ne duha ne sluha: tam je bila že — »pusta« in torišče za raziskavanje nepoznanih delov naše zemlje, oziroma ozemlja za — okupacijo.

Že mi Rimskocestarji nismo veljali več za prave meščane, nego za nekake predmestne barabice, ki smo »fucali« za »štolce« in »nikali« z Vičani. Le-ti so hodili preko Rimske ceste ali čez Mirje, — ker na Viču še ni bilo šole, — v mestno šolo na Cojzovem

grabnu, ki je bila zato napol deželsko-kmetska in v očeh mestne patricijske gospode manj vredna. Za prave mestne škricice je bila le vadnica (Übungsschule) na Resljevi cesti, kamor se je vtihotapila menda po protekciji tudi moja malenkost. No, in te-le viške »barabe«¹ z Grabna so večkrat vdrle tudi z drugimi divjaki iz drugih bližnjih delov mesta na — »naše« Mirje. Za praupravice in »pralastnike« tega Mirja smo se smatrali mi z Luže, Gogalovega in Medvedjega dvorišča, ki smo bili vobče precej na pacifistično stran. Pretepali smo se večinoma le s tujci tu in tam, če pa so pridiviljali Huni z Viča, je bila obramba in boj neizogiben. Seveda smo mi »Stadtkindi« — za Vičane smo bili »mestni škrici« — večinoma vlekli »ta kratkega«, ker smo bili že preveč — »kulturni«... Zato je Mirje kazalo v splošnem precej miroljubno sliko podeželske idile. Tu sem nosil »štuporamo« mlajšega Pavleta, učil hoditi malo Vido z Luže, tu so včasih za izpremembo topli Dolfeta, če ni hotel biti za tarčo pri »kofetu« in kaj podobnega. Kaj veste vi danes o naših igrah:² o ristanču, klinču, o kofetu, »kozaprunci«, o fucanju in nikanju, — danes, ko igrajo že otroci lawn-tenis ter prirejajo otroške bale in maškarade, »se grejo« razne rekorderje in nogometce in bogve še kakšne zdrave ali nezdrave športne igre! Kaj smo vedeli mi in se brigali za rekorde, toda Bog ve, da je bil oni, ki je na Rimski cesti, ali tudi »za vodo«³ prinikal cel aržet nik ali prifucal nič manj »štolcev«, bolj srečen nego oni, ki je razbil celo banko v Monte Carlu: vsekakor nam je bolj imponiral, nego oni, ki je pisal latinsko nalogo »odlično«!

Ali zdi se mi, da smo bili, kadar smo bili na svojem Mirju, še vse bolj prosti, pa tudi prirodnejši. Na svojem

¹ »Baraba« — ena najpristnejših ljubljanskih cvetk — je jako širok pojem; vsaj mi smo ga rabili v najširšem pomenu; ni bilo treba, da je bil dotični ravno kriminalen tip, saj je bil v naših očeh in v nazivu »baraba« že vsak profesor, ki je rad dajal — dvojke, t. j. slabe rede.

² Tu bi bilo dobro, da bi se s kratkim opisom teh iger otelo pozabnosti zadevno precej specifično ljubljansko mestno »folkloro« preteklega časa. Nike (frnikule) so bile male kamenite kroglice; »štolci« (Stahlfeder) pa pisalna peresa; z nikami smo nikali, s štolci fucali.

³ »Za vodo« se je imenovalo široko Sv. Petra nabrežje, kjer je bilo glavno torišče za take igre; tam smo zahajali na nizki breg Ljubljance, lovili na »knoflo« (iglo, prirejeno kot trnek) »usrance« (male ribe) in z vilicami kapeljne — vse to coram publico in v pričo policajev, ki so nastopili le tedaj, če se je vnel kak le prehud pretep med »realfuksi« (realci) in »crucifixbeisserji« ali tudi »gumišajsarji« (psovka realcev za — gimnazijce). Kako bi bilo to danes mogoče!? Bili so pač stari idilični časi, ko je bila Ljubljana res še prava dolga — vas.

1.
Macchiotti

Ljubljana
Sv. Petra cesta 30

Trgovina z usnjem
domačega in ino-
zemskega izdelka
iz najboljših pri-
znanih tovarn v raz-
ličnih kakovostih.
Prodaja na veliko
in malo čevljar-
ske potrebščine in
gornje dele čevljev

rinskem zidu smo bili gospodje, in naše kraljestvo na Mirju je bilo takorekoč eksteritorialno. Na kratko: bilo je naše veselje! Ne spominjam se, da bi bil kdaj na Mirje pogledal strah vseh paglavcev — mestni »kifelc«, kakor smo imenovali mestne policaje, — ki so imeli v onih časih na prsih prišit svetel kovinast polmesec — bogve zakaj! — Kaj pa je imel tudi tak-le mestni »kifelc« opraviti tu na deželi!? Naš edino priznani policaj ali bolje nekak pedel je bil — stari Matevže, ki je nastopil le tedaj, kadar so le preveč pokali kapseljni in se je iz raznih lukenj v rimskem zidu že preveč kadilo. Rimski zid je imel namreč zelo pripravne bolj ali manj razmajane leve (niše), ki so bile kakor nalašč za skrivalnice, ali pa tudi za — ognjišča; nekoč smo kuhali v taki luknji mlado postovko, ki smo jo ujeli pri Cili¹ nekje pod streho, drugič pa pekli — Cilino kokoš, ki sem jo po nesreči nekoliko preveč zadel s fračo v krof! Oh, v takih slovesnih prilikah je vladal precejšen hrup na Mirju in se je iz tistih lukenj tudi malo bolj kadilo, pa tudi — pokalo. Tedaj se je prikazal iz svojega dvorišča stari Matevže² z nekakimi burkljami ali nečem podobnim, bolj ali manj nevarnim orodjem — pa za nas rimskocestarske barabice dovolj izdatnim strašilom, da smo se razkadili na vse strani ter zlezli skozi tiste špranje v svoje »brloge«; brž pa smo se zopet prikazali na pozorišču, ko smo izza voglov konstatirali, da je zrak zopet — čist. Oj, dobričina Matevže, kako si se nam moral pri svoji dobrodušnosti na tihem smejati! Nas pač ni bilo težko ustraховati: bili smo sicer razposajeni, a ne nemškega rodu, ki se razen Boga ne boji ničesar na svetu; kajti bali smo se Boga kolikor toliko, neprimerno bolj pa »kifelca« in z njim v zvezi »mestne špehkamre« — nekake bivše ljubljanske »Glavnjače«, t. j. policijskih zaporov na ljubljanskem magistratu. Tam si se lahko

¹ Cila Podkrajšek, posestnica stare furmanske hiše in gostilne pri Jurčku na Luži (Rimska cesta št. 11).

² Matevže vulgarno ime lastnika znane hiše na Mirju; bivši trgovec s kislim zeljem Fran Jakopič, oče Josipa in Riharda Jakopiča. Bil je lastnik »Prve ljubljanske tovarne za pripravljane kislega zelja in kisle repe«. To je bilo eno tistih solidnih starih domačih podjetij, ki je brez reklame zgolj po svoji kvaliteti poneslo sloves ljubljanskega kislega zelja v širni svet (nekaj ga je šlo celo v Ameriko in Egipt) in s tem kolikortoliko tudi slovensko ime. Po očetovi smrti je vodil to podjetje s svojo sestro Reziko Debevčevo sin Josip, a ga je po vojni radi izpremenjenih razmer opustil.

Franjo Jakopič

Marija Jakopič

spoznal s pijanci, ušmi in stenicami — in tega smo se najbolj bali. Samo enkrat je nastopil policaj, ko smo ujeli lepo, belo Cilino kokoš, jo pobarvali z najrazličnejšimi barvami, nato pa spustili, da so se pričele spričo svoje tako naciřrane tovarišice druge kokoši plašiti. Ušla je zato na Rimsko cesto, kjer smo jo lovili na veliko veselje občinstva, češ da je to — Cilin »papagaj«. No, policaj, ki je nastopil s pravim humorjem, mi ni ničesar napravil, — a zato tem več — huda Cila, ki me je vrh tega šla tožit v šolo k staremu Gerkmanu, da me je oštel pred vsem razredom, češ, zakaj izprcminjam Ciline kokoši v — papagaje! To je bil tudi menda edini dogodek, ki je segel preko okvirja obzidanega našega Mirja v mesto. Sicer pa je ostalo vse naše veselje osredotočeno na našem ljubem rimskem zidu, ki bi vedel marsikaj povedati. Tam smo lovili martinčke, si jih vtikali za — srajco, zgečkali s slamicami murne ter jih spravljali v svoje naluknjane »škatile«, da so nam peli še po noči doma ob posteljah o prelestnem čaru našega Mirja, ki smo tudi po noči o njem sanjali. Preko Mirja pa nas je vodila tudi pot v Kolezijo, tedaj edino kopališče za meščane že na deželi, seveda brez vseh onih hišic in vil, ki stoje danes okoli njega: danes je takorekoč sredi mesta... Ob zidu Paichlovega¹ vrta pa je tekel majhen potoček, v katerem smo lovili male vodne kebre in druge prečudne živali. Tudi ta mali potoček je bil del našega kraljestva na Mirju, — in tudi o njem se nam je ponoči sanjalo...

Mirje samo pa tudi ponoči ni spalo. Tam, kjer smo imeli preko dneva svoje bojne plese, je zakraljevala v tihem mraku boginja ljubezni, o kateri mi nismo nič vedeli. Rimski zid, tedaj še ves obdan z zemljo, kakor iztapediran, je nudil sliko dolgega miniaturnega, nizkega gorskega grebena s travnatim »gorskim« pobočjem na obeh straneh, po grebenu samem pa je bila bolj ali manj razgledna pot, po kateri smo se včasih v zgodnjih jutranjih urah izprehajali in — »gulili« za šolo; Mirje torej ni bilo samo torišče zabave in prešernega veselja. — Ko smo pa mi spali, so se ob tem zidu in njega pobočjih, ki je čez dan

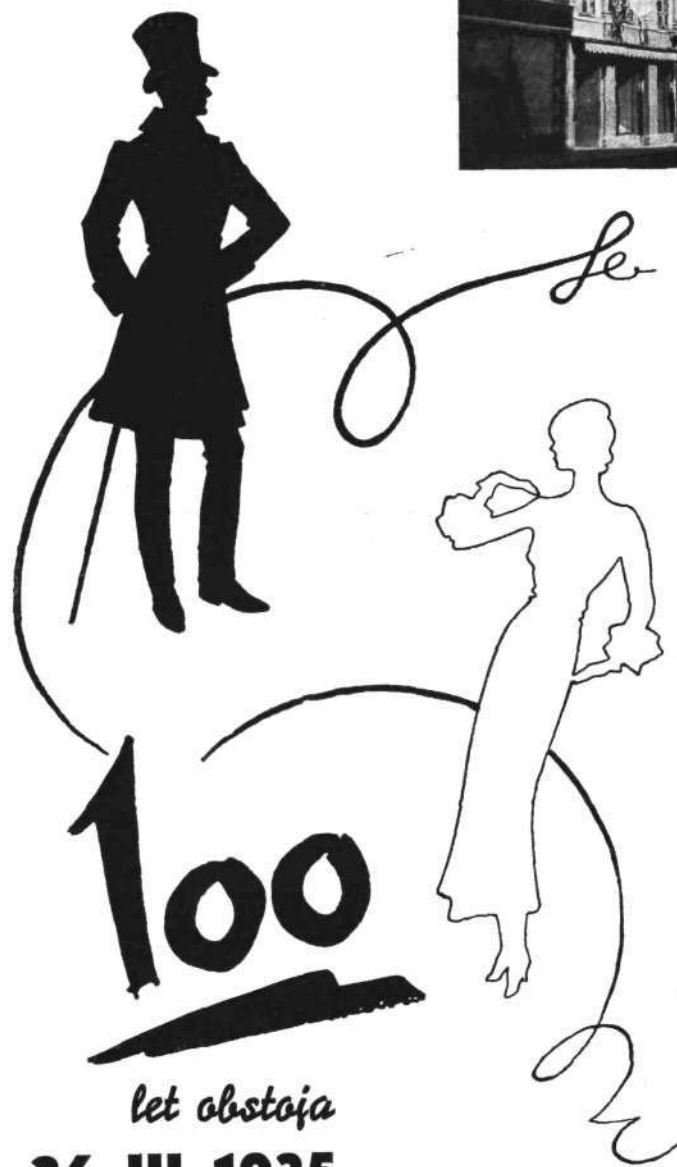
¹ August Paichel, lastnik hiše, stoječe na drugem skrajnem koncu Mirja na Rimski cesti, odkoder je segal njegov dolgi še danes obstoječi vrt z zidano ograjo vzdolž cele zapadne stranice Mirja do Rimskega zidu. Bil je dolgo časa edini ljubljanski zobozdravnik (pod Trančo), večinoma so drli zobe znani frizerji (Bukovnik, Nežič i. dr.).

Rihard Jakopič 1880

Josip Jakopič

let obstoja
26. III. 1935

MANUFAKTURNA VELETRGOVINA

F. Ks. Sawvan

LJUBLJANA
MESTNI TRG ŠT. 24

MODNE NOVOSTI
KVALITETA
SPECIALNE ZALOGE
VELIKA IZBIRA

kričal, vpil in se ves kadil, izprehajali tiho šepetajoči parčki, in je služilo to mehko pobočje temu in onemu, ko ni poznala ljubezen nobene mere več... Drugi dan smo opazili, da je bila tuintam ob zidu poležana trava, in kdor se je spoznal, je iz lahka ugotovil, da tam ni ležal samo eden, — a nas to ni zanimalo. Tudi Matevžetov ata teh ni motil. Mirjanski »Veseli vinograd« v vsej svoji tihi prešernosti! Kakor topel spomin na vso mladostno srečo mi svetiš skozi mračno dobo sedanjosti! V te spomine pa pozvanjajo s svojo melodijo tisti stari trnovski zvonovi, ki jim jih ni para na svetu; tisti naši domači trnovski zvonovi! Brez teh zvonov in stare trnovske cerkve v ozadju bi Mirje sploh ne moglo živeti v mojih spominih.

Preko Mirja nas je vodila ob nedeljah in pa zvečer v majskih šmarnicah pot med polji in gredicami v trnovsko cerkev, in tedaj se mi je zdelo, da se je celo Mirje kakor na mah vse izpremenilo, da je postala ta »hiša norije« tisto minuto vsa praznična kakor del hrama božjega... Iz onih dveh vitkih stolpov — škoda za nje! — pa je donelo čez plan tako lepo in slovesno, kakor nikdar več pozneje...

Kje si danes, Mirje! Kaj so naredili iz tebe! Rimski zid je danes ves sfriziran, na Mirju samem pa so po oni usodni noči, ki je bila začetek konca našega Mirja (potres 1895), kmalu jele nastajati hiše, vile, palače, prav tako kakor za nunskim zidom in drugje na bivši — deželi. Mirje je bilo — obsojeno v oni noči na smrt — a mesto je jelo vstajati k no-

vemu življenju. »Dežela« se je pomaknila daleč ven, tja preko Viča: danes je že Vič dejanski del mesta. Kmalu se bo pričela tam, kjer je bil poleg Mirja moj drugi mladostni raj — pri Škandru na Brezovici... Preko našega Mirja so potegnili široko cesto, — edina nema priča je ostala še tam stara Matevžetova hiša, a tudi ta je že sredi vil potisnjena v — ozadje... Žalostno smo gledali v barakah in iz Jakopičevih zeljnih sodov v onih strašnih dneh ljubljanskega potresa z Mirja na ona dva vitka stolpa, ki sta bila z Mirjem vred v onih usodnih dneh zapisana nezasluženi — smrti. Ta dva vitka simbola našega Mirja mi pomežikujeta skozi nevšečno dobo naših dni, in kar prav je nekako, da je z njima vred izginilo tudi Mirje, ki si ga brez njih ne morem predstavljati... Kajti umaknila sta se s svetle pozornice drugima — vsaj za me — nemogočima, ki nimata s starim našim Mirjem nobenega stika.

Od »Mirjanske dežele« se je trgal rapidno kos za kosom, skoro se je znašel celo rimski zid, ta skrajna meja mesta, sam sredi vil, sredi mesta... Potoček ob Paichlovem zidu s svojimi vodnimi kebri se je nekam pogreznil, metulji, hrošči, martinčki so se preselili bogve kam. O nekdanjem življenju, veselju ni ne duha, ne sluha: samo enkrat je bilo »Mirje«, kakor je bila samo enkrat naša — mladost. Samo enkrat... Fuimus! Bili smo celjski grofje — a nikdar več!

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta štey. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelvodov,
kopališke in klosetne naprave